

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Srovnání hospodářského rozvoje v zemích bývalého
Sovětského svazu na příkladech Ukrajiny a Ruska**

Yelyzaveta Zolota

© 2021 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Yelyzaveta Zolota

Hospodářská politika a správa
Podnikání a administrativa

Název práce

Srovnání hospodářského rozvoje v zemích bývalého Sovětského svazu na příkladech Ukrajiny a Ruska.

Název anglicky

Comparison of economic development in the countries of the former Soviet Union on the example of Ukraine and Russia.

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je srovnání hlavních makroekonomických indikátorů takových významných zemí bývalého Sovětského svazu, jako jsou Rusko a Ukrajina. Dílčím cílem práce je zjištění dopadu světové hospodářské krize na vývoj ekonomiky Ukrajiny a Ruska.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude založena na zpracování literární rešerše s využitím odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů, jejichž autoři popsali ekonomický vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu. Praktická část se bude zabývat analýzou vybraných makroekonomických ukazatelů. Bude porovnán hospodářský rozvoj Ruska a Ukrajiny a bude nalezeno řešení zlepšení ekonomické situace v Ukrajině a Rusku. Aktuální data budou čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí. V práci budou použity zejména metody deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

rozvoj, srovnání, sovětský svaz, makroekonomické ukazatele, inflace, nezaměstnanost, hrubý domácí produkt, ekonomická krize

---

Doporučené zdroje informací

GRIGORJEV, L., SALIHOV, M. Sdvigi v ekonomike Azerbajdzana, Gruzii, Moldavii
i Ukrainy, 1991-2006. 2007. 218s. ISBN 5-91150-004-3.

JONÁŠ, J. *Světová ekonomika na přelomu tisíciletí*. Praha: Management Press, 2000. ISBN 80-7261-016-3.

KLVAČOVÁ, E. NEWTON COLLEGE. INSTITUT EVROPSKÉ INTEGRACE. Světová ekonomická krize : příčiny,
projevy, perspektivy. Praha: Professional Publishing, 2009. ISBN 978-80-7431-012-6.

PAVELKA, T. SOUKUP, J. POŠTA, V. NESET, P. Makroekonomie. Praha: Management Press, 2018. ISBN
978-80-7261-537-7.

SEKERKA, B., BRČÁK, J. Makroekonomie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN
978-80-7380-245-5.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 23. 12. 2019

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 1. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 01. 03. 2021

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Srovnání hospodářského rozvoje v zemích bývalého Sovětského svazu na příkladech Ukrajiny a Ruska" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 16.03.2020

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala panu Mgr. Elizbaru Rodonaia Ph.D. za trpělivost, cenné rady a ochotu kdykoli pomoci. Ráda bych také poděkovala své rodině za neomezenou podporu při psaní této práce.

Srovnání hospodářského rozvoje v zemích bývalého Sovětského svazu na příkladech Ukrajiny a Ruska

Abstrakt

Tato bakalářská práce je zaměřena na porovnání ekonomiky Ruské federace a Ukrajiny po rozpadu Sovětského svazu, konkrétně od roku 1991 do roku 2019. Pro přesnější analýzu byl uveden stručný popis stavu ekonomik obou zemí v době jejich příslušnosti k SSSR. Na základě těchto údajů lze dojít k závěru, do jaké míry se ekonomika každé z analyzovaných zemí vyvinula nebo naopak poklesla. Pro analýzu byly použity hlavní makroekonomické ukazatele, jako jsou: hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, státní dluh a směnné kurzy. Trend změn výše uvedených ukazatelů za 30 let nám umožňuje dospět k následujícím závěrům. Po rozpadu Sovětského svazu získala Ukrajina samostatnost bez dluhových závazků, zároveň se však neúspěšně pokoušela zlepšit životní úroveň až do Oranžové revoluce v roce 2004, což vedlo ke změně moci a přístupu k vedení ekonomiky země. Rovněž je pozorováno, že Ukrajina je vystavena vlivu globálních krizí, z nichž každá měla významný negativní dopad. Země se stále snaží dosáhnout stability, ale její úspěchy nejsou velké. Pokud jde o Ruskou federaci, vstoupila do samostatného života se všemi dluhy zaniklého Sovětského svazu jako nástupnická země. Důsledky všech finančních krizí byly zároveň úspěšně překonány díky rychlému rozhodnutí vlády. V současné době, navzdory potížím v důsledku sankcí proti Rusku v důsledku ozbrojeného konfliktu na západě Ukrajiny, zaujímá ekonomika země vysoké pozice v žebříčku úrovně HDP mezi postsovětskými zeměmi.

Klíčová slova: Rozvoj, srovnání, Sovětský svaz, makroekonomické ukazatele, inflace, nezaměstnanost, hrubý domácí produkt, ekonomická krize, Ruska Federace, Ukrajina.

Comparison of economic development in the countries of the former Soviet Union on the example of Ukraine and Russia

Abstract

This bachelor thesis is focused on the comparison of the economies of the Russian Federation and Ukraine after the collapse of the Soviet Union, specifically from 1991 to 2019. For a more accurate analysis a brief description of the economies of both countries at the time of their membership in the USSR was given. Based on these data, it can be concluded to what extent the economy of each of the analyzed countries has developed or declined. Main macroeconomic indicators were used for the analysis, such as: gross domestic product, inflation, unemployment, government debt and exchange rates. The trend of changes of the above mentioned indicators over 30 years allows to reach the following conclusion. After the collapse of the Soviet Union, Ukraine gained independence without debt obligations, but at the same time tried unsuccessfully to improve living standards until the Orange Revolution in 2004, which led to a change in government and approach to leading the country's economy. It is also observed that Ukraine is exposed to global crises, each of which has had a significant negative impact. The country is still trying to achieve stability, but its successes are not great. As for the Russian Federation, it entered independent life with all the debts of the defunct Soviet Union as a successor country. At the same time, the consequences of all financial crises have been successfully overcome thanks to quick government decisions. At present, despite the difficulties caused by sanctions against Russia as a result of the armed conflict in western Ukraine, the country's economy occupies a high position in the ranking of GDP levels among post-Soviet countries.

Keywords: Development, comparison, Soviet Union, macroeconomic indicators, inflation, unemployment, gross domestic product, economic crisis, Russian Federation, Ukraine.

Obsah

1 Úvod	10
2 Cíl práce a metodika.....	11
2.1 Cíl práce	11
2.2 Metodika.....	11
3 Teoretická východiska.....	12
3.1 Makroekonomické ukazatele.....	12
3.1.1 Hrubý domácí produkt	12
3.1.2 Nezaměstnanost	13
3.1.3 Inflace.....	14
3.1.4 Tržní systém	15
3.1.5 Platební bilance.....	16
3.1.6 Státní dluh	17
3.1.7 Měnový kurz.....	18
3.2 Ukrajina v Sovětském Svazu.....	19
3.3 Ruská Federace v Sovětském Svazu.....	21
4 Vlastní práce.....	24
4.1 Ukrajina po rozpadu Sovětského svazu	24
4.1.1 Hrubý domácí produkt	26
4.1.2 Nezaměstnanost	27
4.1.3 Inflace.....	28
4.1.4 Státní dluh	30
4.1.5 Měnový kurz.....	31
4.2 Ruská federace po rozpadu Sovětského svazu	32
4.2.1 Hrubý domácí produkt	34
4.2.2 Nezaměstnanost	35
4.2.3 Inflace.....	36
4.2.4 Státní dluh	37
4.2.5 Měnový kurz.....	38
5 Výsledky a diskuse.....	40
6 Závěr	43
7 Seznam použitých zdrojů	44

Seznam obrázků

Obrázek 1: HDP v mld. USD v Ukrajině.....	26
Obrázek 2: Nezaměstnanost v Ukrajině.....	27
Obrázek 3: Inflace v Ukrajině.....	29
Obrázek 4: Státní dluh Ukrajiny.....	30
Obrázek 5: Měnový kurz v Ukrajině.....	31

Seznam tabulek

Tabulka 1: HDP v mld. USD v Ukrajině v letech 1992 – 2019.....	26
Tabulka 2: Nezaměstnanost v Ukrajině v letech 1995 – 2019.....	27
Tabulka 3: Inflace v Ukrajině v letech 1992 – 2019.....	28
Tabulka 4: Státní dluh Ukrajiny v letech 1997 – 2019.....	30
Tabulka 5: Měnový kurz v Ukrajině v letech 1997 – 2019.....	31
Tabulka 6: HDP v Ruské Federaci v mld. USD v letech 1992 – 2019.....	34
Tabulka 7: Nezaměstnanost v Ruské Federaci v letech 1992 – 2019.....	35
Tabulka 8: Míra inflace v % v Ruské Federaci v letech 1992 – 2019.....	36
Tabulka 9: Měnový kurz v % v Ruské Federaci v letech 1992 – 2019.....	38

Seznam použitých zkratk

HDP - Hrubý domácí produkt
SSSR - Svaz sovětských socialistických republik
RSFSR - Ruská sovětská federativní socialistická republika
MMF - Mezinárodní měnový fond
EU - Evropská Unie
UAH - označení pro ukrajinskou hřivni
USD - označení pro americký dolar
RUB - označení pro ruský rubl

1 Úvod

Téma této bakalářské práce byla vybrána z několika důvodů. Hlavním z nich je skutečnost, že Sovětský svaz byl neuvěřitelně velkým státem z hlediska rozlohy a počtu obyvatel, ekonomicky silným, s obrovským potenciálem a mnoha surovinami. Zároveň se po jeho rozpadu vyvíjely ekonomiky bývalých členských zemí zcela odlišným způsobem. Rusko a Ukrajina patřily k předním republikám v součásti Sovětského svazu, proto bylo obzvláště zajímavé analyzovat jejich vývojové trendy po roce 1991. Kromě toho tyto země v posledních letech aktivně přitahují pozornost veřejnosti, od hlasité změny moci v důsledku masových protestů na Ukrajině až po ozbrojený konflikt mezi analyzovanými zeměmi na západní Ukrajině.

V práci jsou analyzovány hlavní makroekonomické ukazatele obou zemí, jako jsou: hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti, inflace, velikost státního dluhu, směnné kurzy. Hlavním zdrojem údajů byly oficiální statistické instituce Ruské federace (Federální státní statistická služba) a Ukrajiny (Státní statistická služba a Ministerstvo financí Ukrajiny).

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část zkoumá hlavní makroekonomické ukazatele nezbytné pro efektivní srovnání ekonomik obou zemí. Například: hrubý domácí produkt, státní rozpočet, platební bilance, inflace, míra nezaměstnanosti. Jsou uvedeny způsoby, jak je možné tyto ukazatele vypočítat. V teoretické části uvedený stručný historický popis stavu ekonomiky Ruska a Ukrajiny v období jejich příslušnosti Sovětskému svazu.

Praktická část zkoumá ekonomický vývoj Ruské federace a Ukrajiny po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991. Analyzovány byly makroekonomické ukazatele, jako jsou hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, směnné kurzy a státní dluh.

V závěru bakalářské práce na základě finální analýzy je uvedeno, která z ekonomik obou zemí se vyvíjela efektivněji. Uvádí se, kdo byl silněji ovlivněn globální finanční krizí a kdo se s jejími následky vyrovnal rychleji.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je srovnání hlavních makroekonomických indikátorů významných zemí bývalého Sovětského svazu, jako jsou Rusko a Ukrajina. Dílčím cílem práce je zjištění dopadu světové hospodářské krize na vývoj ekonomiky Ukrajiny a Ruska.

2.2 Metodika

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce byla založena na zpracování literární rešerše s využitím odborné literatury českých a zahraničních autorů. Byly čerpány rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů, jejichž autoři popsali ekonomický vývoj v zemích bývalého Sovětského svazu.

Praktická část se zabývá analýzou vybraných makroekonomických ukazatelů, například: hrubý domácí produkt, míra nezaměstnanosti, inflace, velikost veřejného dluhu, směnné kurzy. Byl porovnán hospodářský rozvoj Ruska a Ukrajiny po rozpadu Sovětského svazu, konkrétně v období 1991–2019.

Na základě výše uvedených indikátorů byla provedena analýza vývojových trendů obou zemí, byly zpracovány grafy a tabulky jasně ukazující změny indikátorů v průběhu let. Byl učiněn závěr, která z těchto dvou zemí je ekonomicky rozvinutější.

Aktuální data byla čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí: Federální státní statistické služby v Ruské federaci a Státní statistické služby v Ukrajině. V práci byly použity zejména metody deskripce a komparativní analýzy.

3 Teoretická východiska

3.1 Makroekonomické ukazatele

Makroekonomické ukazatele jsou agregované ukazatele spotřeby, výroby, výdajů, příjmů, blahobytu obyvatel, vývozu, dovozu, ekonomického růstu atd. V teoretické části této práce jsou uvedeny hlavní ukazatele, které jsou nezbytné pro srovnání ekonomického vývoje zemí, které bude provedeno v praktické části. (Brcak, Sekerka, 2010)

3.1.1 Hrubý domácí produkt

Hrubý domácí produkt je jedním z nejvýznamnějších a nejdůležitějších makroekonomických ukazatelů, který odráží míru výkonnosti ekonomiky a úroveň národního hospodářství konkrétního státu. Podle českého statistického úřadu HDP máme definováno jako „peněžní vyjádření celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území“. (Český statistický úřad, 2012)

„Hrubý domácí produkt měří objem finální produkce, který byl vytvořen za určité období výrobními faktory, které působily na území státu. U výrobních faktorů se přihlíží k jejich působení na území státu, nikoliv k tomu, kdo je jejich vlastníkem. Casovým obdobím je obvykle jeden kalendářní rok.“ (Brcak, Sekerka, 2010)

Vzhledem k tomu, že se HDP uvádí v monetárních hodnotách, porovnávání celkových HDP států by vedlo ke značně zkresleným výsledkům, neboť státy s velkým množstvím obyvatel mají logicky větší celkovou hodnotu HDP než státy malé, aniž by toto porovnání odráželo reálnou situaci ekonomik. Proto se celková hodnota HDP přepočítává na jednotlivé obyvatele, čímž získáme tzv. HDP na hlavu, které se často používá zejména při mezinárodním srovnání států. (Kaderabkova, 2002)

Do hrubého domácího produktu se započítává jen tržní produkce. Neuvažují se finanční transakce, při kterých kapitál změnil vlastníka, zapůjčené částky (úroky se počítají jako forma důchodu), transakce mezi přáteli, práce pro sebe nebo produkce pro černý trh. Zkrátka uvažuje se pouze produkce vyrobená na daném období, tudíž například prodej nového automobilu a nikoli ojetého. Způsoby, jak můžeme HDP definovat, se dělí na 3 metody: produkční, výdajovou a důchodovou. (Jandera, 2013)

U produkční metody se HDP počítá jako součet hrubé přidané hodnoty jednotlivých institucionálních sektorů nebo odvětví a čistých daní na produkty. Hrubá přidaná hodnota je rozdílem mezi produkcí a mezipotřebou. (Brčák, Sverová, Stará, Svoboda, 2017)

$$HDP = \text{Produkce} - \text{Mezipotřeba} + \text{Daně produktů} - \text{Dotace na produkty}$$

U výdajové metody se HDP počítá jako součet konečného užití výrobků a služeb rezidentskými jednotkami a salda vyvozu a dovozu výrobku a služeb. (Brčák, Sverová, Stará, Svoboda, 2017)

$$HDP = C + I + G + NX = C + I + G + (Ex - Im)$$

C – výdaje domácností na spotřebu;

I – hrubé soukromé investiční výdaje;

G – vládní nákupy statků a služeb;

NX – rozdíl mezi exportem X a importem M.

Duchodovou metodou se HDP počítá jako součet prvotních důchodů za národního hospodářství celkem. (Brčák, Sverová, Stará, Svoboda, 2017)

$$HDP = \text{Náhrady zaměstnancům} + \text{Daně z výroby a z dovozu} - \text{Dotace} + \text{Čistý provozní přebytek} + \text{Čistý smíšený důchod} + \text{Spotřeba fixního kapitálu}$$

3.1.2 Nezaměstnanost

V ekonomické a sociální literatuře při definování pojmu „nezaměstnanost“ se používají různé výrazy:

- 1) „Nezaměstnanost je sociálně-ekonomický jev, ve kterém část pracovní síly (ekonomicky aktivní obyvatelstvo) nejsou použity při výrobě zboží a služeb. Nezaměstnaní spolu se zaměstnanci tvoří pracovní sílu v zemi“;
- 2) „Nezaměstnanost je fenomén v ekonomice, ve kterém je část ekonomicky aktivní populace, která si přeje pracovat, nemůže použít svoji pracovní sílu“.

Nezaměstnaná osoba je osoba, která:

- momentálně nemá práci;
- konkrétně a aktivně se snaží najít práci;
- je nyní připravena zahájit práci.

Míra nezaměstnanosti se odhaduje jako poměr počtu nezaměstnaných k celkovému počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva. Nejčastěji vyjádřeno v procentech. Míru nezaměstnanosti lze také odhadnout u určitých skupin obyvatelstva (nezaměstnanost žen, mládeže, venkovského obyvatelstva atd.).

$$UR = U/LF*100 = U/(U+E)*100$$

U - počet nezaměstnaných;

LF - počet ekonomicky aktivního obyvatelstva (pracovní síla);

E - počet zaměstnanců.

Opačným ukazatelem je míra zaměstnanosti, která se odhaduje jako poměr zaměstnaných k celkovému ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu:

$$UR = E/LF*100 = E/(U+E)*100$$

U - počet nezaměstnaných;

LF - počet ekonomicky aktivního obyvatelstva (pracovní síla);

E - počet zaměstnanců.

Míra nezaměstnanosti a míra zaměstnanosti jsou společně 100%. (Roic, 2012)

3.1.3 Inflace

Inflace je dlouhodobé zvyšování obecné úrovně cen zboží a služeb. S inflací za stejnou částku peněz bude po nějaké době možné koupit méně zboží a služeb než dříve. V tomto případě říkají, že za poslední dobu se kupní síla peněz snížila, peníze se znehodnocovaly - ztratily část své skutečné hodnoty.

V tržní ekonomice se inflace projevuje v otevřené podobě - zvyšování cen. S administrativními zásahy do ekonomiky může mít inflace potlačenou podobu: ceny nerostou, ale zboží je v nedostatku. (Národní encyklopedie, 2005)

„Změnu cenové hladiny za konkrétní časové období ukazuje míra inflace, která se vypočítává jako poměr určitého cenového indexu na konci a na začátku období. Nejpoužívanějšími cenovými indexy jsou index spotřebitelských cen, index cen výrobců a deflátor HDP.“ (Brčák, Sverová, Stará, Svoboda, 2017)

Míru inflace počítáme podle vzorce:

$$\pi_t = (P_t - P_{t-1}) / P_{t-1} \cdot 100$$

π_t – index inflace;

P_t – cenová hladina v case t;

P_{t-1} – cenová hladina v case t-1.

Opačným procesem je deflace - pokles obecné cenové hladiny (negativní růst). V moderní ekonomice je to vzácný a krátkodobý, obvykle sezónní jev. Například ceny obilovin mají tendenci klesat bezprostředně po sklizni. (Arkhipov, 2009)

3.1.4 Tržní systém

Podle K.R. McConnella a S.L. Brue tržní systém je trhy produktů a zdrojů a vazby mezi nimi, mechanismus, který umožňuje cenám vznikajícím na těchto trzích distribuovat vzácné ekonomické zdroje, poskytovat informace o rozhodnutích spotřebitelů, firem a dodavatelů zdrojů a koordinovat tato rozhodnutí.

Podle řady ekonomů „trh“ není nic jiného než jedna z historicky podmíněných a historicky přicházejících forem komoditní výměny a distribuce.

K.R. McConnell a S.L. Brue poukazují na řadu výhod tržního systému:

1) Účinnost alokace zdrojů, protože tržní systém směřuje zdroje na výrobu zboží a služeb, které společnost nejvíce potřebuje, využívá se nejefektivnější produkce, stimuluje se vývoj a implementace nových, efektivnějších technologií;

2) Efektivnost uplatňování pobídek, protože větší pracovní vstup znamená vyšší peněžní příjem, který zajišťuje vyšší životní úroveň, jakož i riziko, které podnikatelé podstupují, vedou k zisku, úspěšné inovace také vedou k zisku;

3) Svoboda, protože tržní systém řídí činnosti bez nátlaku, existuje svoboda podnikání a volby, pracovníci nejsou vedeni vládními směrnicemi z průmyslu do průmyslu za účelem dosažení cílů výroby, ale sledují své osobní zájmy a za to dostávají odměnu.

Porad z výhodami jsou několik nevýhod tržního systému. Například:

- kontrolní mechanismus tržního systému a konkurence z časem oslabují;
- nerovnost příjmů, tržní systém začíná vyrábět a utrácet prostředky na zboží a služby pro luxus, když je zapotřebí základní zboží;
- porušení tržního mechanismu, vznik negativních externalit;
- neschopnost zohlednit kolektivní potřeby a přítomnost vnějších výhod a nákladů brání výrobě potřebného zboží a služeb, výroba veřejných statků se zastaví;
- tržní systém nezaručuje plnou zaměstnanost a stabilní cenovou hladinu, dochází k nezaměstnanosti a inflaci. (McConnell, Brue, 1992)

3.1.5 Platební bilance

Platební bilance je pohyb finančních prostředků ve formě plateb ze země do země. Platební bilance charakterizuje poměr částek plateb provedených statem v zahraničí během určitého období a přijatých statem během stejného období. Platební bilance, ve které příjmy převyšují výdaje, se nazývá aktivní. Naopak platební bilance, ve které výdaje převyšují příjmy, nazýváme pasivní. (Kaderabkova, 2002)

Součástí platební bilance je bilance běžných transakcí (včetně obchodní bilance, která zahrnuje bilanci vývozu a dovozu zboží, bilanci „neviditelných“ běžných transakcí, sestávající z čistého vývozu služeb, výnosů z investic, převodů) a bilance kapitálových toků (odrážející odtoky a příliv kapitálu ze země a do země).

Platební bilance je důležitým ukazatelem a nástrojem, který umožňuje předvídat míru možné účasti země na světovém obchodu, mezinárodních ekonomických vztazích a dosáhnout její solventnosti.

Při sestavování platební bilance se používá princip podvojného účetnictví. Každá transakce se odráží v debetu a kreditu na účtu a celková částka debetu se musí rovnat

celkové částce kreditu. Částky půjčky se tvoří v důsledku vývozu zboží a služeb a přílivu kapitálu, což vede k příjmu cizí měny na účet, odrážejí se znaménkem plus. Objemy debetů jsou generovány v důsledku dovozu zboží a služeb a odlivu kapitálu, což vede ke spotřebě deviz, a proto jsou zobrazeny se znaménkem minus. V platební bilanci se ekonomické transakce odrážejí v tržních cenách, tj. v cenách, za které k výměně ekonomických hodnot skutečně došlo. (Volgina, 2020)

3.1.6 Státní dluh

Státní dluh je výsledkem finančních půjček od státu prováděných k pokrytí rozpočtového deficitu. Jedná se o součet dluhových závazků vůči právnickým a fyzickým osobám, cizím státům, mezinárodním organizacím a dalším subjektům mezinárodního práva. Veřejný dluh se rovná součtu schodků minulých let, s přihlédnutím k odpočtu přebytků rozpočtu.

Při posuzování veřejného dluhu se zpravidla nezohledňují protinároky tohoto státu vůči ostatním, to znamená, že se nebere v úvahu dluh jiných států nebo fyzických a právnických osob vůči tomuto státu. Rovněž nejsou brány v úvahu povinnosti státu v oblasti sociálních a důchodových dávek. (Braginskaya, 2007)

Výše veřejného dluhu je vyjádřena v národní měně nebo v ekvivalentu v jakékoli jiné měně. Pro objektivnější srovnání je vládní dluh označen jako procento hrubého domácího produktu (HDP).

Hlavními důvody vzniku veřejného dluhu jsou deficit státního rozpočtu a dostupnost volných finančních prostředků od fyzických a právnických osob.

Roslisujeme několik typu státních dluhu:

Podle přidružení věřitele: interní (rezidenti vypůjčujícího subjektu jednají jako věřitelé) a externí (před jinými státy, mezinárodními organizacemi a jinými subjekty mezinárodního práva).

Podle dluhové měny: v místní měně a v cizí měně.

Podle splatnosti: Kapitálový dluh (celková výše vydaných a nesplacených dluhových závazků státu, včetně úroků) a aktuální dluh (výdaje na výplatu výnosů a vypořádání závazků). (Braginskaya, 2007)

3.1.7 Měnový kurz

Měnový kurz je cena (kotace) peněžní jednotky jedné země, vyjádřená v peněžní jednotce jiné země.

Směnný kurz lze určit buď na základě interakce tržních sil, nebo zákonem. V prvním případě sazba závisí na poptávce po měně a její nabídce na devizovém trhu; v druhém případě je sazba stanovena státem.

Mechanismus tvorby sazeb úzce souvisí s směnitelností měn, tj. S jeho schopností volně směňovat za jiné měny. Konvertibilita závisí na omezeních uložených vládou na devizové transakce. Rozlišujte mezi směnitelností běžného účtu a směnitelností kapitálového účtu. První typ směnitelnosti je nezbytný pro volnou realizaci obchodních operací (vývoz a dovoz) a druhý - pro volný pohyb kapitálu mezi zeměmi. Pokud je měna na obou účtech směnitelná, nazývá se volně směnitelná.

V tomto případě neexistují žádná omezení nebo jsou minimální. Omezení konvertibility kapitálového účtu obecně snižuje volatilitu směnného kurzu, a to i při zachování konvertibility běžného účtu.

Pokud se směnný kurz vytvoří na trhu, pak jej může stát ovlivnit prostřednictvím provádění devizových intervencí. Obvykle zasahuje centrální banka, která působí buď na straně poptávky, nebo na straně nabídky. Nákup měny má rostoucí vliv na směnný kurz, zatímco prodej má klesající účinek. Devizové intervence pomáhají udržovat směnný kurz na požadované úrovni pro stát, aniž by se uchýlil k přímé správní regulaci. V tomto případě centrální banka jedná jednoduše jako jeden z ekonomických subjektů provádějících měnové transakce, avšak vzhledem k významnému objemu transakcí může ovlivnit trh. Devizové intervence jsou možné z důvodu devizových rezerv centrální banky.

Pokles směnného kurzu se nazývá znehodnocení nebo znehodnocení měny (měna zlevní). Pokud je směnný kurz fixní ve vztahu ke zlatu nebo jiné měně, pak se odpisy nazývají devalvace. Zvýšení směnného kurzu se nazývá posílení nebo zhodnocení měny (měna se stává dražší). Pokud je sazba pevná, pak se zvýšení sazby nazývá přecenění.

V kontextu mezinárodního obchodu a jiných zahraničních ekonomických transakcí není poměr příjmů a plateb v cizí měně, a tedy ani poptávka a nabídka cizí měny, v rovnováze. Při kladné platební bilanci devizové kurzy na devizovém trhu dané země klesají a kurz národní měny roste. Opačný případ nastane, když má země zápornou platební bilanci, protože tuzemští dovozci se snaží koupit více cizí měny, aby mohli splatit své vnější závazky, než nabízejí vývozci. (Khasbulatov, 2018)

3.2 Ukrajina v Sovětském Svazu

Ukrajinská sovětská socialistická republika - socialistický ukrajinský stát, vyhlášený na části území bývalého ruského impéria 10. března 1919. Jeden ze zakládajících států SSSR, od roku 1922 - odborová republika ve svém složení.

Ekonomika Ukrajinské SSR byla jedním z nejmocnějších ekonomických komplexů v Sovětském svazu. Průmyslové zotavení z občanské války a zahraniční vojenské intervence začalo ve 20. letech 20. století. Během industrializace SSSR začalo technické opětovné vybavení podniků. (Veber V., 2003)

Na Ukrajině, stejně jako v celé sovětské zemi, se budoval hlavně socialismus. Byl vytvořen systém kolektivní farmy. V průběhu socialistické výstavby se formoval ukrajinský socialistický národ. V roce 1940 hrubá průmyslová produkce Ukrajiny překročila úroveň roku 1913 7,3krát, těžký průmysl více než 10, uhlí 3,7 a železná metalurgie 5,2krát; výroba elektřiny vzrostla 23krát. Ukrajina byla hlavní uhelnou a hutní základnou SSSR. V roce 1940 poskytl 64,7% celkové tavy železa v SSSR, 48,8% oceli, 67,6% výroby železné rudy, 50,5% uhlí, 74,5% koksu. Podíl Ukrajiny na sklizni obilí v zemi byl 25 procent, cukrové řepy 73 procent a kukuřice 50 procent. (Popov, V., 1991)

Od prvních dnů války se ukrajinské území stalo arénou tvrdohlavých bitev proti německým fašistickým útočníkům. Továrny a továrny, vědecké instituce a univerzity,

vybavení a majetek kolektivních a státních farem byly vyváženy na východ z oblastí ohrožených nepřátelskou invazí. Z Ukrajiny (od července do října 1941) bylo evakuováno více než 550 velkých podniků a 3,5 milionu lidí.

Během nepřátelství Války a německé okupace utrpěla ekonomika republiky značné škody. Během let sovětské moci se však Ukrajinská SSR změnila ve vysoce rozvinutou průmyslově-agrární republiku se složitým komplexem odvětví těžkého potravinářského průmyslu, lehkého průmyslu a diverzifikovaného zemědělství. Celkově se odvětví ukrajinské SSR skládalo z přibližně 300 odvětví. Přední místo v tomto odvětví zaujímal strojírenství a kovoobrábění, metalurgie železa a palivový průmysl; potravinářský průmysl hrál důležitou roli.

Hrubý sociální produkt se v roce 1975 zvýšil 1,8krát ve srovnání s rokem 1965 a národní důchod 1,7krát. Hrubá průmyslová výroba v roce 1975 vzrostla v roce 1913 86krát a od roku 1940 12krát.

Na celkovém objemu průmyslové výroby Ukrajinské SSR činil podíl palivového průmyslu v roce 1984 6,1% a na jeho rozvoj byla vynaložena asi 1/3 všech kapitálových investic. Byla provedena těžba uhlí (Doněcká uhelná pánev, Lvovsko-volynská uhelná pánev) a hnědého uhlí (Dněprská hnědouhelná pánev), ropy a zemního plynu (v karpatské oblasti, severovýchodně od republiky). Na celkovém objemu průmyslové výroby se palivový průmysl podílel 5,7% (1990, v současnosti asi 10–12%). (Arkhipov, 2009)

Ropný průmysl vrtal studny a vyráběl ropu z ropných a ropných a plynových polí, rafinoval ji a také přepravoval a skladoval ropu a ropné produkty. Bylo identifikováno celkem 43 ropných a 46 ropných a plynových polí. Podniky ropného rafinářského průmyslu Ukrajinské SSR byly vybaveny moderním vysoce výkonným zařízením pro rafinaci ropy.

Mezi zpracovatelským průmyslem vynikla železná metalurgie. Ukrajinská SSR byla jednou z předních hutních základen SSSR. V roce 1984 činil podíl ukrajinské SSR na výrobě železných kovů v celém Svazu: hotové válcované výrobky - 35,7%, ocelové trubky - 34,1%, více než 1/3 výroby oceli a hotových válcovaných výrobků v SSSR.

Chemický a petrochemický průmysl zahrnoval výrobu minerálních hnojiv, kyseliny sírové, sody, plastů, chemických vláken, barviv, gumárenských výrobků a dalších (Severodoneck, Doněck, Žitomir, Vinnyca, Oděsa a další). V roce 1984 činil podíl ukrajinské SSR na produkci v celém Svazu: minerální hnojiva - 15,5%, chemické přípravky na ochranu rostlin - 23,9%, kyselina sírová - 17,5%, uhličitan sodný - 25,3%, hydroxid sodný - 16,4%, chemický vlákna - 13%. Vytvoření domácího chemického inženýrství, které poskytuje průmyslu moderní vybavení, mělo velký význam pro intenzivní rozvoj průmyslu. (Popov, V., 1991)

Potravinářský průmysl Ukrajinské SSR se umístil na druhém místě v SSSR. Na produkci zboží v celém Svazu v roce 1984 se republika podílela 61,9% na produkci cukru z cukrové řepy, 32,8% rostlinného oleje, 25,3% živočišného oleje, 21,9% masa. Nejdůležitější místo v systému potravinářského průmyslu republiky zaujímal cukrovarnický průmysl.

Zemědělství republiky se specializovalo hlavně na produkci obilí, průmyslových plodin a živočišných produktů. V roce 1987 bylo v republice 2383 státních farem a 7576 kolektivních farem. Zemědělská půda měla 41,9 milionu hektarů. Zemědělství poskytlo více než 45% hodnoty hrubé zemědělské produkce. Hlavní plodiny – obiloviny: ozimá pšenice, kukuřice. (Veber V., 2003)

3.3 Ruská Federace v Sovětském Svazu

Ruská sovětská federativní socialistická republika je unijní republikou v SSSR (1922-1991). Socialistický ruský stát, který existoval mezi říjnovou revolucí v roce 1917 a vznikem SSSR v roce 1922, vznikl 25. října (7. listopadu) 1917 po svržení prozatímní vlády. Před přijetím ústavy 19. července 1918 neexistoval jednotný název pro ruský stát; od 19. července 1918 byla oficiálně pojmenována Ruská socialistická federativní sovětská republika (tento název se zmiňuje od února 1918). Název „Ruská sovětská federativní socialistická republika“ byl zaveden ústavou SSSR v roce 1936 a ústavou RSFSR v roce 1937. (Popov, V., 1991)

Po vzniku Svazu sovětských socialistických republik v roce 1922 a do roku 1991 je RSFSR suverénní republikou v rámci SSSR. Byla největší z hlediska rozlohy, počtu

obyvatel a ekonomické síly; tvořila tři čtvrtiny území a více než polovinu populace, dvě třetiny průmyslových a asi polovinu zemědělských produktů Sovětského svazu.

V důsledku hladomoru v SSSR počátkem 30. let 20. století utrpělo mnoho regionů RSFSR (oblast Volhy, oblast střední černé Země, Severní Kavkaz, Ural, Krym, část západní Sibíře, kazašská ASSR). 1940, po sovětsko-finské válce, která se skončila 12. března 1940, kdy byla uzavřena Moskevská mírová smlouva, byla změněna sovětsko-finská hranice, kterou stanovila mírová smlouva z Tartu mezi RSFSR a Finskem v roce 1920. (Fozikoš, A., 1998)

Během Velké vlastenecké války v letech 1941-1945 byly západní republiky SSSR a část západního území RSFSR obsazeny německými jednotkami a jeho spojenci. Největší válečné bitvy se odehrály na území země. Ve druhé polovině 40. let 20. století obnovila RSFSR města a vesnice zničené válkou, infrastrukturu, průmysl a zemědělství (poskytla rovněž velkou pomoc při oživení a rozvoji ekonomik Ukrajiny, Běloruska, Moldavska a pobaltských republik). Celková výše přímých škod způsobených národním hospodářství a občanům RSFSR v cenách těchto let činila 249 miliard rublů (v celém SSSR - 679 miliard rublů).

Po vítězství nad nacistickým Německem sovětské vedení postavilo před společnost úkol znovu postavit zemi, učinit nový hospodářský průlom a třikrát zvýšit průmyslovou výrobu ve srovnání s předválečnou úrovní. Do roku 1961 byly plány úřadů přeplněny. Místo sedmého pětiletého plánu byl představen sedmiletý plán 1959-1965 zaměřený na rozvoj high-tech průmyslu, zvýšení životní úrovně a zlepšení vojensko-průmyslového komplexu na pozadí studené války. Během tohoto období se produkce ropy zdvojnásobila, začala masivní výstavba mikrodistribucí a výroba osobních automobilů dynamicky rostla. V padesátých letech minulého století prošly hranice RSFSR posledními významnými změnami. 26. dubna 1954, „na počest 300. výročí znovusjednocení Ukrajiny a Ruska“, byla krymská oblast převedena do Ukrajinské SSR z RSFSR. (Skokan L., 2004)

Od konce 60. let se tempo růstu hlavních ekonomických ukazatelů začalo postupně snižovat, i když obecně zůstalo poměrně vysoké. V posledním desetiletí existence Sovětského svazu se začal projevovat pokles ekonomické efektivity a technologické

zaostávání za západními státy. Během let „perestrojky“ se negativní trendy jen zhoršovaly. Na konci 80. let tempo růstu HDP pokleslo, v roce 1990 se stalo záporným. 13. pětiletý plán nebyl realizován kvůli rozpadu SSSR. (Kotz, D., 2007)

4 Vlastní práce

4.1 Ukrajina po rozpadu Sovětského svazu

26. prosince 1991 přijala Rada republik Nejvyššího sovětu SSSR prohlášení o ukončení existence SSSR. Rozpad SSSR, vznik samostatných států, narušení ekonomických vazeb mezi podniky a organizacemi, zničení společného trhu zboží a služeb, zavedení celních hranic a národních měn., zejména průmyslový východ, který byl zaměřen hlavně na celounijní trh měly negativní dopad na ekonomiku Ukrajiny. V lednu 1992 byla zahájena emise národní měny - do oběhu byl uveden kupon karbovanec. V roce 1996 proběhla měnová reforma, v jejímž důsledku byla do oběhu uvedena hřivna, a znehodnocené karbovance v důsledku inflace byly staženy z oběhu.

Radikální ekonomická reforma na Ukrajině (včetně privatizace) začala mnohem později než v jiných postsovětských zemích - teprve v roce 1994, po vítězství Leonida Kučmy v prezidentských volbách. Radikální přístup k reformní strategii byl zvolen z důvodu katastrofické situace v ukrajinské ekonomice v roce 1993 (hyperinflace) a počátkem roku 1994 (pokles průmyslové produkce o 35% v prvním čtvrtletí). Navíc kvůli nečinnosti předchozí správy Leonida Kravchuka byly přidány nepříznivé podmínky, jako je rychlý růst zahraničního dluhu a všeobecné „zanedbávání“ sociální a průmyslové sféry.

Hospodářská krize na Ukrajině se táhla deset let. Výsledkem bylo, že ukrajinská ekonomika prošla částečnou deindustrializací, která na rozdíl od západních zemí neměla postindustriální charakter. (Rychlík J., 2015)

Koncem 90. let - počátkem 20. let 20. století, s využitím rostoucí celosvětové poptávky po výrobcích ze železné metalurgie, dostupnosti volných kapacit a nabídky levných ruských energetických zdrojů, byly privatizované hutní podniky na Ukrajině schopny výrazně zvýšit objem orientované výroby, které vedly k hospodářskému oživení v průmyslových oblastech na východě.

V letech 2001-2007 ekonomika Ukrajiny se vyznačovala vysokou mírou ekonomického růstu a určitou sociální stabilitou. V roce 2007 byla zahájena jednání o uzavření dohody o přidružení mezi Ukrajinou a Evropskou unií. V květnu 2009 vstoupila

Ukrajina do Východního partnerství, jehož jednou z aktivit byl rozvoj ekonomické integrace se zeměmi EU.

Světová hospodářská krize, která se začala v roce 2008, vedla ke komplikacím hospodářské situace a další politické krizi, doprovázené zhoršením ekonomických ukazatelů a ukrajinskou hospodářskou krizí v letech 2008–2009.

V politice nucené evropské integrace pokračovala administrativa prezidenta Viktora Janukovyče. Text dohody o přidružení s Evropskou unií byl definitivně schválen v listopadu 2011, ale její podpis byl několikrát odložen, zatímco Evropská unie navrhla řadu dalších podmínek. Odmítnutí prezidenta Viktora Janukovyče podepsat dohodu s Evropskou unií vedlo v Kyjevě k masivním protestům a po téměř třech měsících tvrdé konfrontace na konci února 2014 došlo na Ukrajině ke změně moci. 2. března nová vláda nařídila obnovit proces přípravy podpisu dohody. 21. března byl podepsán politický blok dohody, 27. června 2014 - hospodářská část dohody. 1. listopadu 2014 začala Ukrajina provádět hlavní ustanovení dohody, s výjimkou vytvoření zóny volného obchodu.

Na jihovýchodě Ukrajiny tento incident vyvolal protesty; na jaře 2014 se Krym, který byl součástí Ukrajiny, stal součástí Ruské Federace a na Východě se začal ozbrojený konflikt země. Důsledkem byl pokles ekonomické aktivity, významné materiální škody na průmyslové, dopravní a sociální infrastrukturu v Doněcké a Luhanské oblasti a další zhoršení ekonomické situace v zemi. (Drahný S., 2014)

Jak uvedl Fitch, pokles ukrajinské ekonomiky je z velké části způsoben rozpadem tradičně úzkých hospodářských vazeb s Ruskem. Švédsko-americký ekonom Anders Aslund v roce 2015 vypočítal, že ztráta Krymu stála Ukrajině 4% HDP, válka na Donbassu - 7% HDP a Ukrajina kvůli odlivu investic ztratila další 3% HDP. Do roku 2018 země ztratila 20% průmyslové výroby a struktura ekonomiky se téměř úplně změnila. Krize průmyslové výroby vedla ke zvýšení nezaměstnanosti.

V říjnu 2019 byl představen akční program kabinetu ministrů Ukrajiny jehož body: 40% růst reálného HDP; vytvoření jednoho milionu nových pracovních míst; přilákání 50 miliard dolarů přímých zahraničních investic a dalších. (Rychlík J., 2015)

4.1.1 Hrubý domácí produkt

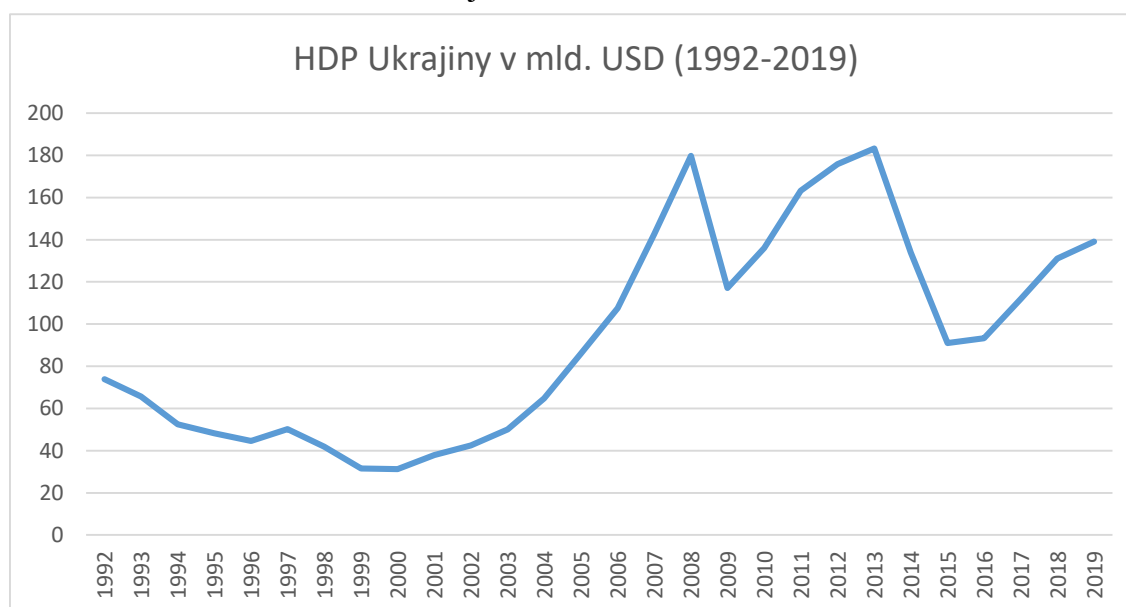
Tabulka 1: HDP v mld. USD v Ukrajině v letech 1992 - 2019

Rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
HDP	73,94	65,65	52,55	48,21	44,56	50,15	41,88	31,58	31,26	37,97	42,4	50,1	64,82	86,06

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
HDP	107,6	142,6	179,8	117,1	136	163,2	175,8	183,3	134	91	93,36	112	131	139,1

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

Obrázek 1: HDP v mld. USD v Ukrajině

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

V roce 1991 činil hrubý domácí produkt Ukrajiny v běžných cenách 77,4 miliard USD (údaje Světové banky). Pro srovnání to bylo více než Izrael (59,1 miliard USD) a Singapur (45,5 miliardy USD). Během období nezávislosti ekonomika „přežila“ několik velmi závažných krizí - v první polovině 90. let 20. století, krize v letech 2008–2009 a 2014–2015, přesto se v roce 2019 zvýšila na 139,1 miliardy.

Ekonomika se měří nejen cenami pro aktuální období, ale také pevně stanoveným konkrétním datem, například Světová banka se počítá do cen roku 2010. Toto číslo je pro Ukrajinu smutnější: za roky nezávislosti se ekonomika snížila o třetinu – až na 124 miliard dolarů. (Georgievová K., 2019)

Je důležité si uvědomit, že výpočet HDP podle světových zvyklostí začal na Ukrajině až koncem 90. let. Předběžné údaje jsou spíše podmíněné odhady. Na jedné straně jsou založeny na statistikách materiálové produkce používaných SSSR (což vedlo k podcenění sektoru služeb) a na druhé straně - nedostatek tržních cen může vést k významnému umělému zkreslení údajů. (Mau V., 2015)

4.1.2 Nezaměstnanost

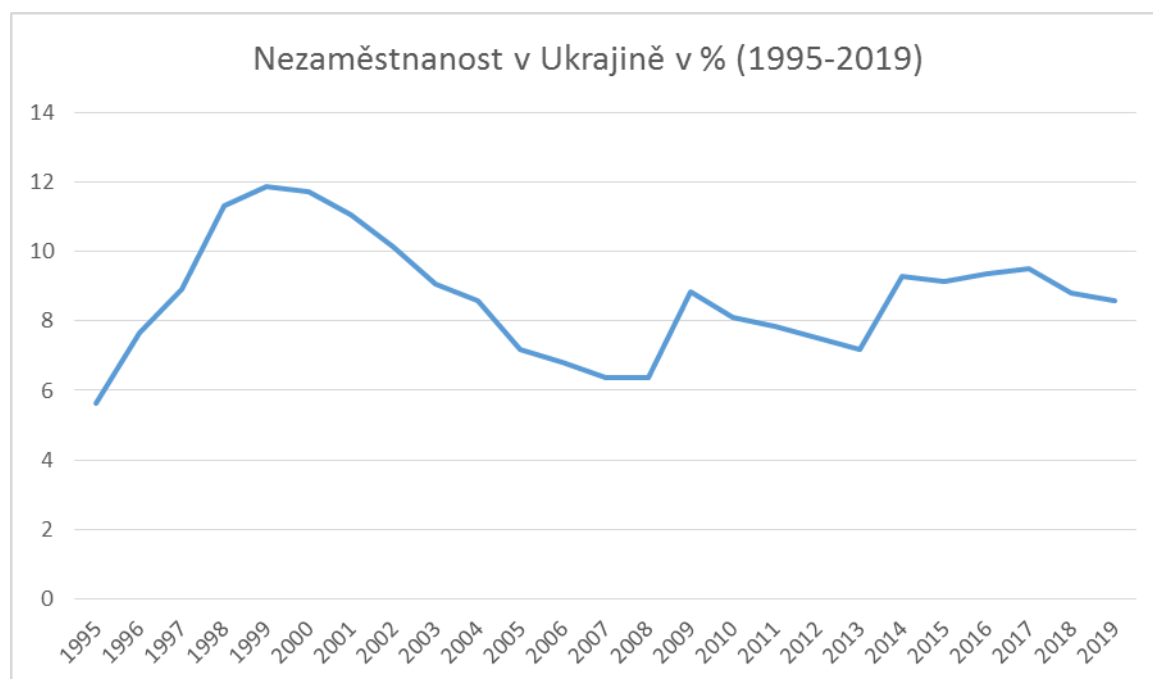
Tabulka 2: Nezaměstnanost v Ukrajině v letech 1995 – 2019

Rok	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Nezaměstn. v %	5,62	7,65	8,93	11,32	11,86	11,71	11,06	10,14	9,06	8,59	7,18	6,81	6,35

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nezaměstn. v %	6,36	8,84	8,1	7,85	7,53	7,17	9,27	9,14	9,35	9,51	8,8	8,6

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

Obrázek 2: Nezaměstnanost v Ukrajině

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

Když se podíváme pouze na čísla, zdá se, že míra nezaměstnanosti na Ukrajině vzrostla téměř 40krát. Ročenka státní statistické služby za rok 1993 tedy uvádí, že míra nezaměstnanosti v tomto roce činila 0,25%. Zde je ale třeba zdůraznit, že byla použita sovětská metodika výpočtu. Je třeba poznamenat, že v SSSR existovala trestní odpovědnost za „parazitismus“, takže bylo nebezpečné být registrován jako nezaměstnaný. V 90. letech významná část pracovníků pracovala na částečný úvazek, takže údaje za toto období ve skutečnosti nadhodnocují zaměstnanost.

Od roku 1995 Ukrajina tento ukazatel počítá podle metodiky Mezinárodní organizace práce - poté byla míra nezaměstnanosti zaznamenána na 5,6%. Trh práce na Ukrajině je nepružný, takže míra nezaměstnanosti byla poměrně stabilní i přes těžké hospodářské krize - maximum bylo 11,6% (2000). Nezaměstnanost je nyní 8,6%, což je blízko EU (6,2% v roce 2019), ale vyšší než v Rusku (4,6%) nebo ve Spojených státech (3,7%).

4.1.3 Inflace

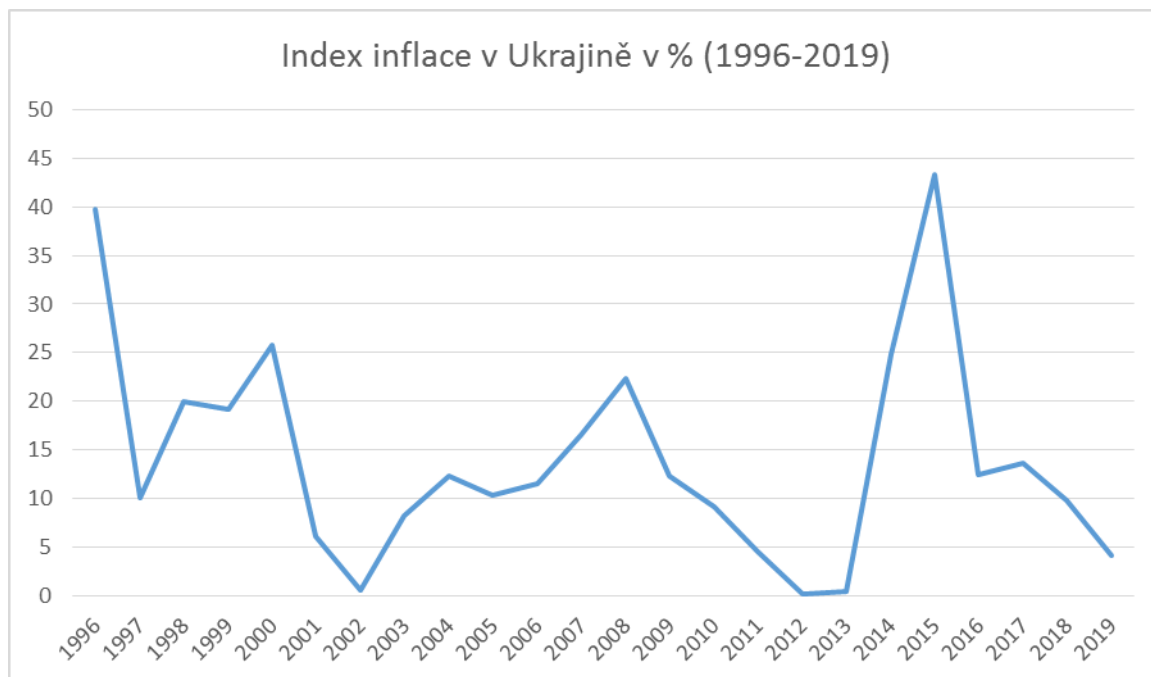
Tabulka 3: Inflace v Ukrajině v letech 1992 – 2019

Rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Index inflace v %	2000	10156	401	181,7	39,7	10,1	20	19,2	25,8	6,1	0,6	8,2	12,3	10,3

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Index inflace v %	11,6	16,6	22,3	12,3	9,1	4,6	0,2	0,5	24,9	43,3	12,4	13,7	9,8	4,1

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

Obrázek 3: Inlace v Ukrajině

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

V roce 2011 byla inflace zaznamenána na úrovni 4,6%, v roce 2012 deflace na 0,2%, v roce 2013 - inflace na 0,5%. V roce 2014 se spotřebitelské ceny zvýšily o 24,9% a v roce 2015 - o 43,3%, což byla maximální hodnota za posledních 20 let.

Uhašení inflačních procesů v zemi vyžaduje spoustu času a úsilí. Ukrajinská národní banka přijala balíček rozhodnutí s cílem nejen omezit inflaci v zemi, ale také ji snížit. Tento proces se nazývá cílení.

Od roku 2016 Národní banka zcela přešla na režim cílování inflace. Nyní je hlavním nástrojem její regulace úroková sazba. Tímto způsobem ovlivňuje národní banka náklady na půjčky a vklady, směnný kurz hřivny a ceny dalších finančních aktiv. To znamená - nepřímo jak na HDP, tak na inflaci.

Když NBU vidí, že předpokládaná inflace může překročit plánovanou, zvýší úrokovou sazbu - půjčky se stanou dražšími, takže podnikání zpomaluje vývoj. A naopak - pokud může být předpovídaná inflace nižší než plánovaná, provádějí takzvanou politiku „levných peněz“, tj. snižují ji. (Braginskaya, 2007)

4.1.4 Státní dluh

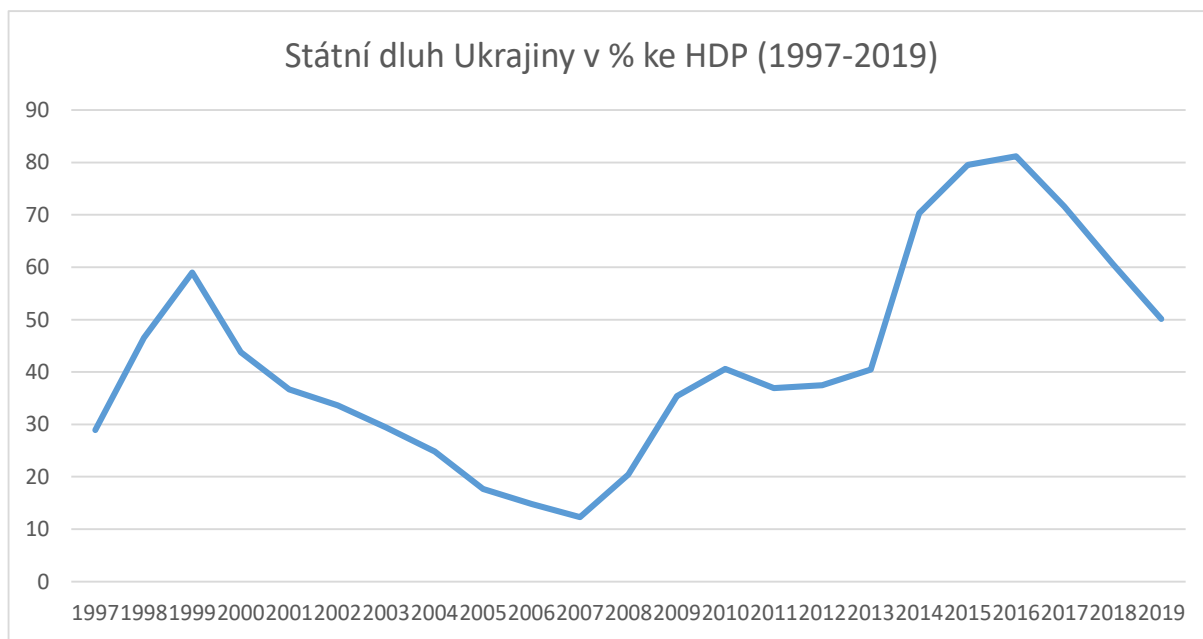
Tabulka 4: Státní dluh Ukrajiny v letech 1997 – 2019

Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Státní dluh v % ke HDP	28,9	46,5	59	43,8	36,7	33,6	29,4	24,8	17,7	14,8	12,3	20,4

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Státní dluh v % ke HDP	35,4	40,6	36,9	37,5	40,5	70,3	79,5	81,2	71,6	60,6	50,1

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

Obrázek 4: Státní dluh Ukrajiny

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

Po rozpadu Sovětského svazu Rusko jako nástupce SSSR převzalo všechny dluhy a zahraniční aktiva, takže Ukrajina vstoupila do nezávislosti s nulovým zůstatkem. Stát si 26 let hodně půjčil doma i v zahraničí, zejména po roce 2008.

V roce 2008 došlo ke globální krizi finanční likvidity. Došlo k poklesu příjmů z vývozu, obnovení spolupráce s Mezinárodním měnovým fondem (MMF), zvýšení přímého veřejného dluhu na 20,4% HDP.

Po Euromajdanu a zahájení nepřátelských akcí na Donbasu se situace v ekonomice země komplikovala. V listopadu 2018 činil celkový veřejný dluh Ukrajiny 74,76 miliard dolarů. K 30. dubnu 2019 činil 79,82 miliardy USD; do 31. července 2020 se zvýšil do 85,05 miliardů USD (78,8% HDP). Pro srovnání, většina zemí v podobné fázi vývoje má dluh 40-50% HDP. (Georgievdová K., 2019)

4.1.5 Měnový kurz

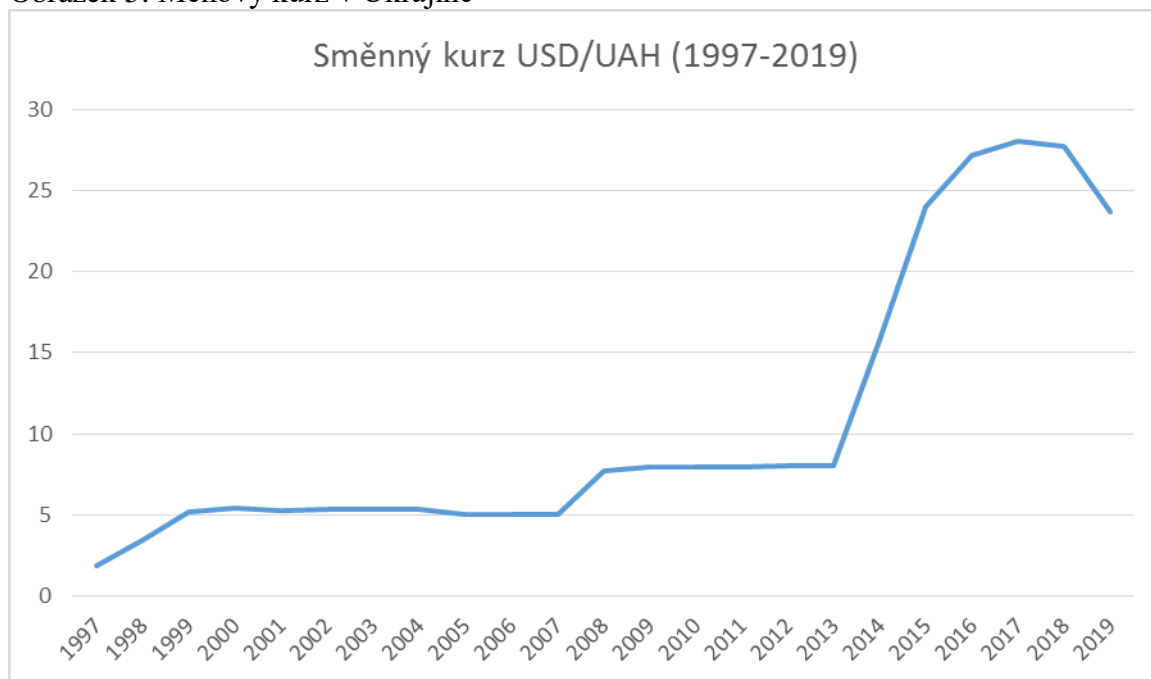
Tabulka 5: Měnový kurz v Ukrajině v letech 1997 – 2019

Rok	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Směnný kurz USD/UAH	1,897	3,427	5,216	5,435	5,299	5,332	5,332	5,305	5,05	5,05	5,05	7,7

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Směnný kurz USD/UAH	7,985	7,962	7,99	7,993	7,993	15,769	24	27,19	28,067	27,688	23,686

Zdroj: Vlastní zpracování dle Ministerstva financí Ukrajiny, 2021

Obrázek 5: Měnový kurz v Ukrajině

Zdroj: Vlastní zpracování dle Ministerstva financí Ukrajiny, 2021

2. září 1996 byla v Ukrajině uvedena do oběhu národní měna, hřivna. V tento den byly předem stanovené ceny, tarify, mzdy, stipendia a důchody, prostředky na bankovních účtech převedeny na hřivny.

Hřivna měla být zavedena od roku 1992. Nejprve však zavedli dočasnou měnu - ukrajinský rubl, která převzala ekonomické problémy prvních let nezávislosti, včetně hyperinflace. V roce 1994 byla inflace 10156%. Pouze určitá stabilizace v letech 1995-1996 umožnila návrat k otázce zavedení hřivny.

25. srpna 1996 byl vyhlášen výnos prezidenta Leonida Kučmy „O měnové reformě v Ukrajině“, podle kterého měla od 2. září do 16. září hřivna nahradit rubl. Přepočten byl proveden, 100 tisíc karbovanců za jednu hřivnu, zatímco bankovní vklady byly převáděny bez jakýchkoli omezení a konfiskací.

Od začátku byla hřivna poměrně silnou měnou - její oficiální směnný kurz vůči dolaru byl 1,8 hřivny. V letech 1998, 2008 a 2014 však hřivna zaznamenala vážnou devalvaci. V srpnu 1998 se hřivna oslabilo téměř třikrát, poté se sazba zvýšila na více než 5 UAH za dolar a na této úrovni zůstala po dobu 10 let.

V důsledku globální finanční krize v roce 2008 kurz hřivny poklesl z 5,1 na 8 hřiven za dolar. Na této úrovni vydržel až do zimy 2014 - po útěku prezidenta Janukovyče z Ukrajiny začala hřivna rychle klesat a dosáhla 10 UAH za dolar. Po celý rok 2014 hřivna nadále ztrácela svou hodnotu a na konci téhož roku směnný kurz klesl na 15–16 hřiven za dolar.

V únoru 2015 Národní banka opustila politiku pevné sazby, která platila od zavedení hřivny, a přešla na tvorbu pohyblivé sazby, která je stanovována na mezibankovním devizovém trhu. Dne 26. února 2015 dosáhl směnný kurz hřivny historického minima více než 30 UAH za dolar. Později se však hřivna posílila. (Ministerstvo financí Ukrajiny, 2016)

4.2 Ruská federace po rozpadu Sovětského svazu

V 90. letech prošla ekonomika země hlubokou recesí, doprovázenou nárůstem inflace, poklesem investic, nedostatkem zboží, nárůstem zahraničního dluhu, barterizací ekonomiky, poklesem příjmů domácností a mnoha dalšími negativními dopady. V období 1991-1999 HDP pokleslo o polovinu, těžký a vojenský průmysl se zhroutil, a začala se ztráta sociálních zisků. Tržní reformy prováděné metodou „šokové terapie“ vedly k určité

kriminalizaci ekonomiky a ke vzniku vrstvy oligarchie. Oligarchické skupiny, které měly neomezenou kontrolu nad informačními toky, sloužily výhradně svým vlastním firemním zájmům. (Kotz, D., 2007)

Během desetiletí proběhla řada hospodářských reforem, včetně liberalizace cen, zahraničního obchodu a masové privatizace. Jedním z výsledků reforem byl přechod ekonomiky země z plánované na tržní.

V 90. letech byla úroveň zdanění fyzických a právnických osob v Rusku nadhodnocena a navzdory neustálému zpříšňování daňové legislativy byly podniky zapojeny do masivních daňových úniků. V 90. letech došlo také k narůstající propasti v ekonomickém rozvoji regionů země. (Fozikoš, A., 1998)

Na počátku dvacátých let byl v ruské ekonomice zaznamenán růst HDP, průmyslové a zemědělské výroby, stavebnictví a reálných příjmů obyvatel. Došlo k poklesu podílu populace žijící pod úrovní chudoby (z 29% v roce 2000 na 13% v roce 2007). Také v roce 2000 podepsal ruský prezident V.V. Putin řadu zákonů, které novelizovaly daňové předpisy: byla stanovena paušální sazba daně z příjmu fyzických osob na 13%, sazba daně z příjmu byla snížena na 24%.

V říjnu 2001 vstoupil v platnost nový pozemkový zákon Ruské Federace, který zajistil vlastnictví půdy (kromě zemědělské půdy) a určil mechanismus jejího nákupu a prodeje. Byla provedena řada dalších sociálně-ekonomických reforem: důchodová (2002), reforma bankovníctví (2001-2004), monetizace dávek (2005), reformy pracovněprávních vztahů. Od 1. července 2006 se ruský rubl stal směnitelným pro běžné a kapitálové transakce. (Skokan L., 2004)

Výsledky ruské ekonomiky v roce 2007 ukázaly zrychlení růstu v letech 2005-2006. Zrychlení zároveň probíhalo na pozadí poklesu vlivu sektoru paliv a energie na ekonomiku, to znamená, že růst byl ve větší míře založen nikoli na vysokých cenách energetických zdrojů, ale na růstu investic a spotřebitelské poptávky, růstu stavebních objemů a výroby široké škály výrobků z výrobních odvětví. V roce 2007 bylo tempo růstu

ruské ekonomiky (8%) nejvyšší za poslední roky. Na konci roku vstoupilo Rusko do „sedmi“ největších ekonomik světa a za sebou nechalo Itálii a Francii.

Celosvětová hospodářská krize nešetřila ani Rusko. Projevilo se to propadem akciového trhu, znehodnocením ruské měny, poklesem průmyslové výroby, HDP, příjmů domácností i zvýšením nezaměstnanosti. Vládní protikrizová opatření vyžadovala značné výdaje. K 1. červenci 2009 činily zlaté a devizové rezervy centrální banky 412,6 miliard USD, což je pokles o 27,5% ve srovnání s 1. červencem 2008 (569 miliard USD). V březnu 2010 zpráva Světové banky konstatovala, že ztráty ruské ekonomiky byly nižší, než se na začátku krize očekávalo. Podle Světové banky to bylo částečně způsobeno masivními protikrizovými opatřeními, která vláda přijala.

1. ledna 2012 začal pracovat společný ekonomický prostor Ruska, Běloruska a Kazachstánu. 22. srpna téhož roku vstoupilo Rusko do Světové obchodní organizace. Od listopadu 2014 přešla Ruská Centrální banka na plovoucí kurzovou politiku a zrušila pravidelné devizové intervence. V prosinci 2014, s propadem rublu vůči americkému dolaru a euru, začala v Rusku měnová a socioekonomická krize způsobená rychlým poklesem světových cen ropy a zavedením ekonomických sankcí proti Rusku v souvislosti s událostmi na Ukrajině. (Drahný S., 2014)

Od roku 2017 se růst HDP zrychlil, míra inflace klesla na rekordně nízké. Situace na trhu práce se zlepšila - míra nezaměstnanosti klesla na nejnižší úroveň od poloviny roku 2014, vzrostly reálné mzdy a poklesly reálné příjmy obyvatelstva. (Fozikoš, A., 1998)

4.2.1 Hrubý domácí produkt

Tabulka 6: HDP v Ruské Federaci v mld. USD v letech 1992 – 2019

Rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
HDP v mld.USD	460,3	435	395,1	395,5	392	405	271	196	260	307	345	430,3	591	764

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
HDP v mld.USD	989,9	1300	1661	1223	1525	2052	2210	2297	2060	1364	1283	1579	1658	1610

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

Po finanční krizi v roce 1998 začal HDP stabilně růst. Naopak tomu zůstal ruský nominální HDP v amerických dolarech až do roku 2006 pod historickým maximem. Reálný HDP dosáhl hodnoty roku 1990 až na konce roku 2007.

"Zdvojnásobení HDP za 10 let je považováno za jeden z hlavních směrů ruské politiky," oznámil ruský prezident Vladimir Putin před Federálním shromážděním ze dne 16. května 2003. K splnění tohoto úkolu by stačil roční růst reálného HDP o 7,2%. V srpnu 2008 však v Rusku začala globální finanční krize. Během příštích čtyř let se HDP nevrátil k předkrizovým tempům růstu.

V roce 2018 poskytl Rosstat první odhad růstu ruského HDP: objem HDP přesáhl indikátor předchozího roku o 2,3% (takový roční růst HDP v Ruské federaci nebyl od roku 2012, kdy se ekonomika země zvýšila o 3,7%); k největším změnám v roce 2018 došlo ve stavebnictví, které vzrostlo o 4,7%. (Mau V., 2015)

4.2.2 Nezaměstnanost

Tabulka 7: Nezaměstnanost v Ruské Federaci v letech 1992 – 2019

Rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Nezaměstn. v %	5,18	5,88	8,13	9,45	9,67	11,8	13,3	13	10,6	8,98	7,88	8,21	7,78	7,12

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nezaměstn. v %	7,06	6	6,2	8,01	7,37	6,54	5,44	5,46	5,16	5,57	5,56	5,21	4,85	4,3

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

Jednou z výhod ruské plánované ekonomiky po rozpadu SSSR byla extrémně nízká míra nezaměstnanosti ve srovnání s kapitalistickými zeměmi. V lednu 1992 tedy bylo nezaměstnaných pouze 0,1% ekonomicky aktivních obyvatel země. S přechodem na tržní ekonomiku začala nabídka na trhu práce výrazně převyšovat poptávku. Na pozadí deregulace ekonomiky země a poklesu HDP v důsledku průmyslové recese začala míra nezaměstnanosti rychle růst. Maximální míra nezaměstnanosti v Rusku byla zaznamenána v roce 1999 a činila 13% ekonomicky aktivního obyvatelstva.

Rok 2010 byl v Rusku pojmenován jako rok boje proti nezaměstnanosti. V regionech byly organizovány veřejné práce pro ty, kteří přišli o trvalé výdělků. Služby

zaměstnanosti začátkem podzimu začaly půjčovat nezaměstnaným, aby zahájili vlastní podnikání. Byly organizovány kurzy k rekvalifikaci občanů, kteří přišli o práci. Jedním z opatření ke snížení napětí na trhu práce byla v roce 2011 organizace stáží pro absolventy vysokých škol, kterým hrozí nezaměstnanost.

V letech 2015–2016 došlo ke zvýšení nezaměstnanosti v důsledku zhoršující se ekonomické situace v zemi a snižování počtu zaměstnanců. Následně tyto ukazatele začaly postupně klesat. (Volgina, 2020)

4.2.3 Inflace

Tabulka 8: Míra inflace v % v Ruské Federaci v letech 1992 – 2019

Rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Index inflace v %	2508,85	839,87	215,02	131,33	21,81	11,03	84,44	36,56	20,2	18,58	15,06	11,99	11,74	10,91

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Index inflace v %	9	11,87	13,28	8,8	8,78	6,1	6,58	6,45	11,36	12,91	5,38	2,52	4,27	3,05

Zdroj: Vlastní zpracování dle Worldbank, 2021

Nová vláda již nezávislého Ruska, která se zapsala do historie jako „vláda Jelcina-Gajdara“ (listopad 1991 - prosinec 1992), začala mezi lidmi provádět nepopulární reformy, nazývané „šoková terapie“. Nejprve byla provedena „liberalizace maloobchodních cen“ u potravin a nepotravinářských výrobků a také služeb obyvatelstvu.

Nejvyšší inflace v Rusku byla během krizových let - 1991-95, 1998-99, 2008, 2014-15. V období 1991–1995 byla pozorována „hyperinflace“. Jedním z jejích hlavních důvodů byla nadbytečná peněžní zásoba v oběhu do roku 1991, která nebyla kryta skutečnou výrobou zboží, stejně jako vysoký podíl monopolizace ekonomiky, zcela nerozvinutý střední a malý podnik, nebo spíše dokonce chybí v zásadě jako takový, který umožňoval monopolům stanovovat své vlastní ceny v kontextu „liberalizace cen“.

Rok 1995 byl charakterizován pokusy vlády přísně kontrolovat peněžní zásobu ekonomiky. To však nevedlo k ničemu jinému než k krizi v roce 1998. Po roce 1998 začala

Centrální banka Ruské federace uvažovat o provádění protiinflační politiky a podpoře finanční stability v zemi. Situaci dokázala vyřešit aktivní účast národního regulačního orgánu v ekonomice a národním hospodářství a citlivé reakce na skutečnou finanční situaci.

Teprve do roku 2000 byla přísná měnová politika schopna situaci vyrovnat a zpomalit inflaci. Následující skoky zpravidla padly na krizový rok a rok po něm: 2008 a 2009, 2014 a 2015. (Kotz, D., 2007)

4.2.4 Státní dluh

Po rozpadu SSSR, v roce 1991, Ruská federace převzala dluhy SSSR výměnou za odmítnutí bývalých svazových republik z jejich podílu na zahraničních aktivech SSSR. Dluh SSSR ve výši až 110 miliard dolarů po dlouhou dobu tvořil převážnou část ruského zahraničního dluhu. V 90. letech, když Rusko prakticky přestalo splácet dluhy SSSR, začalo hromadit nové dluhy.

V letech 1992 až 1999 poskytl Mezinárodní měnový fond osmkrát půjčky Rusku v celkové výši 22 miliard USD. Prostředky byly použity na podporu hospodářských reforem a pokrytí schodku platební bilance. Ruský zahraniční dluh tak neustále rostl a bezprostředně po krizi v roce 1998 dosáhl lokálního maxima 188 miliard USD, včetně ruského státního dluhu 53 miliard USD a dluhů bývalého SSSR 98 miliard USD.

Po krizi v roce 1998 začal veřejný dluh klesat a snižoval také celkový zahraniční dluh. Od roku 2000 Rusko nikdy nepožádalo o půjčky a jeho celkový dluh fondu se do roku 2004 snížil na 5,1 miliardy USD. V lednu 2005 Rusko zaplatilo MMF celý objem akumulovaného dluhu, čímž plně splatilo své závazky vůči této organizaci. V důsledku zdoluhavých jednání Rusko do konce srpna 2006 provedlo předčasné splátky ve výši 22,5 miliard USD na půjčky od Pařížského klubu, poté jeho veřejný dluh dosáhl 53 miliard USD (9% HDP).

Do roku 2002 poklesl celkový zahraniční dluh na 146 miliard USD. Od počátku dvacátých let 20. století ekonomická situace v zemi poskytla zahraniční komerční půjčky. Světová hospodářská krize v roce 2008 si vynutila výrazné snížení objemu externích

půjček. O rok později se však růst půjček obnovil a do roku 2012 dosáhla úroveň dluhu předkrizových úrovní.

Celkový dluh dosáhl v létě 2014 dalšího maxima a překročil 700 miliard USD. V létě 2014 bylo v rámci sankcí v souvislosti s událostmi na Ukrajině zakázáno západním finančním institucím poskytovat půjčky obyvatelům Ruské federace. Velikost dluhu začala rychle klesat. Splátky zahraničního dluhu vyvrcholily v zimě 2014–2015, kdy bylo během několika měsíců vyplaceno přes 100 miliard USD, což byl jeden z důvodů velké měnové krize v Rusku a prudkého kolapsu směnného kurzu rublu. V roce od oznámení moratoria na půjčky se ruský dluh snížil o téměř 200 miliard dolarů. Ruské zlaté a devizové rezervy také významně poklesly.

Podle Ruské centrální banky se 29. července 2016 zhoršily ukazatele odolnosti ruské ekonomiky vůči břemenu zahraničního dluhu. Poměr zahraničního dluhu k HDP dosáhl za celou dobu, kterou pokrývá statistika regulátora (od roku 2004), rekordní - 40%. V roce 2014 to bylo 29%. Devizové krytí dluhu pokleslo na 12leté minimum a do března byl celkový dluh o 44% vyšší než roční výnosy země z vývozu.

Na konci roku 2018 činil zahraniční dluh Ruské federace 454,68 miliardy USD a zlaté rezervy v mezinárodních rezervách centrální banky vzrostly na rekordní hodnotu 67,9 milionů uncí (2112 tisíc tun). Zahraniční dluh Ruska k 1. říjnu 2019 činil 471,6 miliardy USD, od ledna se zvýšil o 16,9 miliardy USD (3,7%). (Federální státní statistická služba, 2019)

4.2.5 Měnový kurz

Tabulka 9: Měnový kurz v % v Ruské Federaci v letech 1992 – 2019

Rok	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Směnný kurz USD/RUB	288	928,3	2188,21	4553,89	5121,35	5785,04	9,73	24,61	28,12	29,17	31,35	30,69	28,81	28,29

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Směnný kurz USD/RUB	27,19	25,58	24,86	31,72	30,37	29,39	31,09	31,85	38,42	60,96	67,03	58,35	62,71	64,74

Zdroj: Vlastní zpracování dle Ministerstva financí Ruské Federaci, 2021

Za 30 let své existence prošla ruská měna řadou vzestupů a pádů, kdy se oslabila více než desetkrát po nominální hodnotě na začátku roku 1998 a 3,5krát po selhání stejné 1998.

Po rozpadu SSSR se sovětské bankovky vydávaly v Rusku až do roku 1993. 26. července 1993 proběhla v Rusku měnová reforma, která nahradila směnky Státní banky SSSR ruskou měnou. Staré peníze byly nahrazeny novými s omezením výše směny. 1. ledna 1998 byla nominální hodnota provedena v poměru 1 000: 1 bez omezení množství.

Rubl vůči dolaru od roku 1999 do poloviny roku 2008 zesílil. V roce 2008 však stabilní posílení rublu ustoupilo prudkému kolapsu - kurz ruské měny neunikl vlivu globální finanční a ekonomické krize, která byla způsobena hypoteční krizí ve Spojených státech.

Na konci roku 2010 - začátkem roku 2011, kdy se ropa vyšplhala z 80 na 110 USD za barel a více, následovalo nové kolo posilování rublu. Po roce 2013 začalo v Rusku nové kolo finanční historie. 2013–2019 se tedy stalo obdobím závěrečného zlomu s myšlenkou regulovaného směnného kurzu.

K rychlému poklesu směnného kurzu rublu došlo 16. prosince 2014. Poté rubl v aukci klesl na 80,1 rublů za dolar. Rubl rychle oslabil i přes nouzové noční zvýšení základní sazby centrální bankou z 10,5 na 17%. Jediné zlepšení směnného kurzu po těchto událostech přišlo v roce 2017, kdy kurz rublu vzrostl na 58,35 za dolar. (Ministerstvo financí Ruske Federace, 2018)

5 Výsledky a diskuse

Tato bakalářská práce byla zaměřena na komparativní analýzu ekonomických ukazatelů Ruska a Ukrajiny po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 a do současnosti. V teoretické části práce byl uveden stručný popis stavu ekonomik obou zemí v SSSR, který pomohl vyvodit přesnější závěr o tom, jak moc se ekonomiky výše uvedených zemí za posledních 30 let změnily. Byly také popsány hlavní makroekonomické ukazatele potřebné pro analýzu s přihlédnutím k metodám jejich výpočtu. Některé z nich jsou: hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, státní dluh. V praktické části práce byly tyto indikátory analyzovány, byly sestaveny tabulky a grafy ukazující roční fluktuace. Na základě toho je možné vyvodit určité závěry.

Jeden z hlavních ukazatelů, hrubý domácí produkt, nám dává pochopit, že Ukrajina za posledních 30 let prošla ve své ekonomice většinou negativními změnami. S nárůstem na 179,8 miliardy USD v letech 2007–2008 a až 183,3 miliardami USD v letech 2012–2013 dochází k zásadnímu dopadu globálních krizí na ekonomiku země. To proměňuje ukrajinský průmysl v nekonečný „výkyv“ ve snaze o získání stability po krizi.

Stejně trendy lze pozorovat v míře nezaměstnanosti, což je normou, protože úroveň průmyslu a požadované pracovní síly jsou vzájemně propojeny. Nezaměstnanost na Ukrajině byla v roce 2000 na vysoké úrovni, až do krizového roku 2008 postupně klesala. Poté byly předchozí ukazatele již nedosažitelné, navíc po druhé krizi v roce 2014 vzrostly ještě výše. V té době dosáhl počet nezaměstnaných v zemi kritické úrovně.

S inflací je situace jiná. Po Oranžové revoluci se postupně zvyšovala, ale po roce 2008 se začala klesat. V roce 2014 však indikátor začal růst tak rychle, že k významným změnám docházelo doslova každý den. Míra inflace stoupla na rekordní úroveň, horší situace byla pouze v prvních letech nezávislosti země. To přinutilo vládu přejít na režim cílování inflace, aby ji bylo možné kontrolovat. Poté se ukazatele výrazně zlepšily a v roce 2019 byly 10krát nižší než v roce 2015.

Krizové období donutilo Ukrajinu požádat o finanční pomoc Mezinárodního měnového fondu, aby s jeho pomocí podpořila své hospodářství. Do roku 2019 bude země

postupně splácet svůj dluh, který však představuje přibližně 80% HDP země, což zdaleka není nejlepší výsledek. Z hlediska směnného kurzu byly nejstabilnější roky 2005–2007. Poté došlo k postupnému, ale stabilnímu nárůstu s maximálním bodem v roce 2017. Poměr hřivny k americkému dolaru zůstává dodnes vysoký bez výrazných vyhlídek na pokles.

Pokud jde o Ruskou federaci, ona získala nezávislost na mnohem nevýhodnějším postavení. Všechny dluhy Sovětského svazu přešly na ni a kromě toho, že si tvořila vlastní ekonomický systém, musela se aktivně starat o vrácení finančních prostředků. V tomto ohledu hrubý domácí produkt neustále klesal až do roku 2000 a poté se aktivně vyvíjel, podlehl pouze vlivu krizí v letech 2008 a 2014, přičemž po každé z nich zvyšoval obrát výroby.

Spolu s růstem HDP se míra nezaměstnanosti postupně snižovala, vláda zavedla programy aktivního přilákání nezaměstnaných občanů. Ani globální krize tento ukazatel významně neovlivnila. V roce 2019 zaznamenalo Rusko nejnižší míru nezaměstnanosti v celé své historii - 4,3%. To dokazuje účinnost opatření přijatých státem. V průběhu historie existence země také probíhal boj proti inflaci. V průběhu let se její úroveň snižovala a snižovala, s výjimkou dvou skoků v krizi v letech 2008 a 2014. Za posledních pět let se míra inflace snížila čtyřikrát, což je nejlepší ukazatel od získání Ruské federace nezávislosti.

Státní dluh Ruska je jedním z ukazatelů, který se neustále zvyšuje, a to i přes rostoucí objemy průmyslu v zemi. Vrcholnými obdobími byly 90. roky a rok 2014. Do konce roku 2019 se indikátor ve srovnání s vrcholem snížil, ale současně se postupně zvyšuje.

Rubl byl dlouho poměrně stabilní měnou vůči americkému dolaru. Vyskytly se výkyvy, ale vždy se pohybovaly v rozmezí 5 rublů za dolar, což je dobrý ukazatel. Po roce 2014 se však směnný kurz téměř zdvojnásobil a zůstává přibližně na stejné vysoké úrovni.

Na základě výše uvedených údajů můžeme konstatovat, že ukrajinská ekonomika ve srovnání s Ruskou federací zažívá pomalý, ale stálý pokles. Země se neustále snaží zlepšovat životní úroveň, přičemž je velmi citlivá na vliv vnějších krizí. Ukrajina je navíc

již několik let v ozbrojeném konfliktu s Ruskem, což negativně ovlivňuje jejich dříve úzké obchodní vazby. Odpojení Krymu bylo také obrovskou ztrátou pro ekonomiku.

Ruská ekonomika vypadá mnohem lépe vzhledem k tomu, že některé z jejích ukazatelů během krizových let kolísaly jen mírně. Úspěšná a pohotová rozhodnutí vlády pomáhají zemi neustále zlepšovat její výkonnost. Nejdůležitějším faktorem je také skutečnost, že Ruská federace je významným dodavatelem ropy do Evropy. To vše společně pomohlo dostat zemi na jednu z vedoucích pozic mezi zeměmi post-sovětského prostoru.

6 Závěr

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo porovnat ekonomický vývoj dvou známých zemí, bývalých významných účastníků Sovětského svazu - Ruska a Ukrajiny od roku 1991 do současnosti.

Pro srovnání byly použity údaje ze státních statistických úřadů obou zemí o hlavních makroekonomických ukazatelích, kterými jsou: hrubý domácí produkt, inflace, nezaměstnanost, státní dluh a směnné kurzy. Na základě analýzy výše uvedených ukazatelů za posledních 30 let byly vytvořeny závěry o tom, která z ekonomik obou zemí je efektivnější a rozvinutější.

Je to Ruská Federace, která se sebevědomě snaží zvýšit hrubý domácí produkt, snížit inflaci a nezaměstnanost. Ona začínala nezávislou cestou s dluhy, které zbyly ze Sovětského svazu, ale nakonec zvýšila úroveň své ekonomiky na konkurenceschopnou úroveň. Země má samozřejmě určité ekonomické potíže a problémy, jako je stabilizace rublu vůči dolaru a splácení státního dluhu. Celkový obraz stavu ekonomiky je však pozitivní.

Ukrajina, i když prokázala pravidelné zvyšování úrovně své ekonomiky, se drží obecného negativního trendu. Stav ukrajinského průmyslu se po rozpadu Sovětského svazu výrazně zhoršil a momentálně není schopen dohnat své dřívější obraty. Situaci zhoršuje také ozbrojený konflikt na území země a odpojení Krymu.

Dílním cílem této práce bylo zjistit, jak globální krize ovlivnila ekonomiky Ukrajiny a Ruské Federace. Na základě analyzovaných ukazatelů lze konstatovat, že obě krize v letech 2008 a 2014 měly negativní dopad na obě země a zhoršily všechny hlavní makroekonomické ukazatele. Trend změn indikátorů v následujících letech však ukazuje, že Rusko dokázalo překonat důsledky kritických let rychleji a efektivněji. Pro ukrajinskou ekonomiku měla každá nová krize stále více negativních důsledků, s nimiž se pokaždé obtížněji vyrovnává.

7 Seznam použitých zdrojů

ArkhipovRKHIPOV a další. Ekonomie. - 3. - 2009. - S. 337.-- 839 s. - ISBN 9785392003617.

BRAGINSKAYA L.S. Veřejný dluh: Analýza systému řízení a hodnocení jeho účinnosti. - Moskva: Univerzitní kniha, 2007.-- 128 s. - ISBN 978-5-98699-037-8.

BRČÁK, Josef, Lucie SEVEROVÁ, Dana STARÁ a Roman SVOBODA. Cvičebnice z obecné ekonomie II. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2017. ISBN 978-80-213-2746-7.

DRAHNÝ, Stanislav. Historie Krymu. Proč Rusové „nemohou“ nechat poloostrov Ukrajincům? [online]. 04.03.2014 [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/clanek/zpravy/54941/historie-krymu-proc-rusove-nemohou-nechat-poloostrov-ukrajincum.html>

FOZIKOŠ, Andrej a Tat'jana REITEROVÁ. Reálie rusky mluvících zemí: osnovnyje fakty iz istorii i dejstviteľnosti Rossii i Belarusi. Plzeň: Fraus, c1998. ISBN 80-85784-76-9.

GEORGIEVOVÁ, Kristalina. Mezinárodní měnový fond se dohodl s Ukrajinou na novém úvěrovém programu [online]. Kyjev: ct24, 2019 [cit. 2020-1-16]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/ekonomika/2998802-mezinarodni-menovy-fond-se-dohodl-s-ukrajinou-nanovem-uverovem-programu>

Hrubý domácí produkt (HDP) - Metodika. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Český statistický úřad - ČSÚ [online]. 2012 [cit. 2012-12-13]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hruby_domaci_produk_t_%28hdp%29

Inflace // Kazachstán. Národní encyklopedie. - Almaty: Kazašské encyklopedie, 2005. - T. II. - ISBN 9965-9746-3-2.

KADEŘÁBKOVÁ, Anna. Úvod do ekonomické analýzy. Vyd. 1. V Praze: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2002, 158 s. ISBN 8024502801.

KHASBULATOV, R.I. Mezinárodní finance ve 2 částech. Část 1.: Učebnice pro vysokoškolské a postgraduální programy. - Moskva: Nakladatelství Yurayt, 2018.-- 408 s. - ISBN 978-5-534-06365-3.

KOTZ, David M., Fred WEIR a David M. KOTZ. Russia's path from Gorbachev to Putin: the demise of the Soviet system and the new Russia. New York: Routledge, 2007. ISBN 978-0415701471.

MAU, Vladimír. Stav zahraničního obchodu v roce 2015. Rosstat [online]. 2016 [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: http://www.gks.ru/bgd/free/b04_03/IssWWW.exe/Stg/d06/35.htm

MCCONNELL C.R., BRUE S.L. Ekonomika: principy, problémy a politika. - Moskva: Republic, 1992. - T. 1. - S. 81-91. - 399 s. - ISBN 5-250-01534-4.

POPOV, V.; ŠMELEV, N. Sovetskaja ekonomika: ot plana k rynku. Moskva: Progress, 1991. 208 s. ISBN 501-003282-1.

RYCHLÍK, Jan, Bohdan ZILYNSKYJ a Paul R. MAGOCSI. Dějiny Ukrajiny. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-409-1.

ROIC V. Zákon o ekonomii, financích a sociálním pojištění. Instituce a pojišťovací mechanismy. - M.: Alpina Publisher, 2012 .-- 258 s. - ISBN 978-5-9614-1961-0.

SKOKAN, Ladislav. Reálie Ruska. Vyd. 2., rozš., aktualiz. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2004. ISBN 80-704-4551-3.

VEBER, Václav. Leninova vláda: (Rusko 1917-1924). V Praze: Triton, 2003. Dějiny do kapsy. ISBN 807254-356-3.

Volgina N.A. Mezinárodní finance: učebnice. - Moskva: KNORUS, 2020 .-- 206 s. - ISBN 978-5-406-07650-7.

Stav zahraničního obchodu. Rosstat [online]. 2016 [cit. 2019-02-17]. Dostupné z: http://www.gks.ru/bgd/free/b04_03/IssWWW.exe/Stg/d06/35.htm

Ukrajina - základní informace [online]. [cit. 2019-03-11]. Dostupné z: <http://ukrajina.svetadily.cz/info/>

Základní makroekonomické ukazatele za posledních 5 let [online]. [cit. 2019-03-04]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-zakladni-charakteristika-teritoria-19083.html>